

oknom na háj, „*srdce se mu začalo svírat*“ (s. 20). Pre Boleslava, aj keď tam chodil denne, „*hrob a v něm tělo neexistovaly, opravdu cítil jen smrt té nehezké, ač milé ženy, která po několik let byla jeho manželkou*“ (s. 13). Je to výsledok rozdielneho vnímania. Stano svet registruje a Boleslav ho prežíva, a to cez prizmu bolestnej straty. „*Z mlhy, do níž zapadl po ženině smrti, ho nic nedovedlo vytrhnout, všechno viděl jako skrze síť*“ (s. 13). Až Stanov príchod a jeho správanie ho nútia registrovať skutočnosť. Táto násilná zmena vyvoláva pocit nenávisť voči bratovi, voči jeho radosti zo života. V priestore sa to prejavuje útekmi z domu, do samoty. Kým pre Stana je napriek zomieraniu hranica medzi životom a smrťou veľmi výrazná, Boleslavovi sa stráca. „*Nikdy ho nenapadlo, že by se opravdu nic nezměnilo, kdyby umřel. Nejenže by to svět nepocítil, ale i pro něho samotného by ten přechod od bezmyšlenkovité existence k bezmyšlenkovitému nebytí byl zcela bezvýznamný*“ (s. 24). Hájovňa sa mu mení na väzenie a úľavu nachádza za hájom, na lesnej čistinke, kde nikdy s manželkou nechodieval. Záver prózy sa odohráva práve na tomto mieste. Po Stanovej smrti a rozhodnutí odísť z hájovne sa zastavil na svojom obľúbenom mieste. Hmla zakryla obrys lesa. „*Měl pocit, jakoby se octl na prostorném a širém poli*“ (s. 73). Pociť väzenia, umocneného okolitými stromami, sa rozplýva vo vidine neohraničeného priestoru. Ten symbolizuje nové možnosti života. Proces obnovy života je zobrazený ešte jedným priestorovým javom. Boleslavova dcéra sa nastáhuje po strýkovej smrti do jeho izby, ktorá prestáva byť hrobkou. „*V pokoji zemřelého začal nový, dosti intenzivní, ač tichý život*“ (s. 71).

Pod bratovým vplyvom sa mení Boleslavov vzťah k okoliu. Zrazu akoby po prvý raz videl brezový háj, ktorý teraz pôsobil naňho dojemom zmyselnej svätyně. „*Ty bílé, hladké a oblé kmeny mu připomínaly paže žen... Toho červeného večera nebyla v březině ani smrt, ani úzkost, a život, jímž les dýchal, do té míry zmohutněl a stal se tak znepokojivý, že Boleslavovi nečekaně zmátl klidný dech*“ (s. 44). Vitalita prírodného priestoru korešponduje s motívom lásky. Malina, ktorá očarila obidvoch bratov, je svojou prostotou a zdravím stelesnením tejto vitality. Spätosť tejto postavy s prírodným priestorom je nápadná. „*Sňal (Stano) ruku z břízy a dotkl se osoby, která stála vedle něho Ucítil stejnou drsnost a hladkost jako na březové kůře, stejné kapky rosy, stejný chlad*“ (s. 38). Malina je akoby odliatkom tohto priestoru. Prostredníctvom naivnej a nespútanej zmyselnosti sa cez ňu ohlasuje sila prírody. Aj v súvislosti so Stanom nachádzame narážku na chrámovú podobu hája: „*Břízy nakloněné na jednu i na druhou stranu, tvořili místy jakoby chrámovou loď a bílé sloupy kmenů vyzářovaly dnes soustředěnou náladu. Na nic nemyslel, cítil jen, že ještě žije*“ (s. 27). Priestor svojou vitalitou umocňuje v postave pocit života.

Na funkciu kategórie priestoru v literárnom texte poukazuje aj prítomnosť priestorových opozícií. Ich vytýčenie, vyostrenie či eliminácia je vyjadrením špecifik autorskej koncepcie sveta. Treba podotknúť, že nie každá priestorová dištinkcia je zároveň aj opozíciou. Medzi priestormi môžu existovať aj iné

sémantické vzťahy než opozitné. V *Brezovom háji* formuluje autor vonkajšiu priestorovú opozíciu: poľská hájovňa – švajčiarske sanatórium. Život v sanatóriu je súčasťou životnej skúsenosti len jednej postavy – zomierajúceho Stanislava, a patrí výlučne jeho vnútornému svetu. Takto vonkajšia priestorová opozícia prerastá do protikladu vonkajší – vnútorný priestor a prehľbuje samotnú problematiku vnútorného priestoru. Táto opozícia sa v priebehu deja modifikuje. Protiklad medzi životom v „Európe“ a v hájovni je síce zreteľný, ale nie je stredobodom diela. Stáva sa len podkladom pre konfrontáciu vonkajších a vnútorných hodnôt. Stretávame sa tu aj s internou priestorovou opozíciou, ktorú predstavuje nesúlad medzi vonkajším fyzickým priestorom a jeho atmosférou, aj keď sa nakoniec ukazuje ako klamlivý.

Stanova veselá duša naráža na odpor nielen nového prostredia, ale aj bratovho smútku. Táto konfrontácia prehľbuje vnútorný problém postáv a napätie vo vzájomných vzťahoch. V prípade Boleslava sa zintenzivňuje pocit uväznenia v priestore, ktoré mu otvára možnosť novej alternatívy; Stano si uvedomuje blízkosť smrti, ktorá ho motivuje k hľadaniu životných hodnôt. Kým sa introvertný Boleslav úplne prepadol do svojho sveta a vzdialil od vonkajšieho, extrovertný Stano sa „utápal“ vo vonkajšom svete a nikdy „nenačrel“ do svojho vnútra. Až vzájomné stretnutie a nevyhnutnosť žiť vedľa seba ich prinútili zmeniť svoje postoje a tým nájsť zmysel života. Zdanlivo negatívny význam vonkajšieho priestoru vo vedomí obidvoch bratov, hoci u každého v inom zmysle, sa nakoniec mení na pozitívny a stáva sa zdrojom nového „naladenia“ v ich vnútornom priestore. Pôvodná opozícia medzi vonkajším a vnútorným priestorom v Stanovom vedomí sa mení na harmóniu. U Boleslava sa pôvodný negatívny súlad medzi vnútorným a vonkajším priestorom narúša pozitívnou zmenou vo vonkajšom priestore (nové vnímanie brezového hája), aby nakoniec vyústil do pozitívnej harmónie obidvoch priestorov.

Vonkajšie udalosti v hájovni sú len pozadím pre dianie vo vnútornom priestore. Výsledkom je napätie medzi vonkajším a vnútorným svetom, prinášajúce konfrontáciu zdania a skutočnosti. Zdanlivý život sa tu odhaľuje ako živorenie, zdanlivé pochovávanie ako začiatok skutočného života. Životný ruch sa tu ukazuje ako predstieranie, atmosféra smrti ako klam. Udalosť vonkajšieho priestoru – zomieranie je vo vnútornom priestore oživovaním. Tichému vonkajšiemu životu zodpovedá intenzívny vnútorný, intenzívnemu vonkajšiemu prázdny vnútorný život. Obraz celkového súladu uzatvára dianie. Hájovňa s brezovým hájom sa tak konštituuje ako priestor harmónie a autenticity, odhaľujúci pravú tvár udalostí a životných javov.

Priestorové vlastnosti lokality sa premietajú do jej priestorových významov. Tie sa formujú vďaka jednotlivým udalostiam v nej prebiehajúcim a sú vyjadrením hľadiska postáv. Zároveň sa stávajú zdrojom priestorovej symboliky. Kým priestorové významy patria do pásma postáv a deja, priestorová symbolika je súčasťou autorského pohľadu.